

DESPRE ATRIBUTUL CATEGORIAL SAU FALSA APOZITIE NEIZOLAT

RALUCA BRĂDESCU

Introducere

Articolul de față își propune să descrie din perspectivă sintactico-semantică structura binominală [Nc + art. hot] + Np, interpretată frecvent în lingvistica românească drept un tip special de sintagmă apozitivă¹.

În prima parte, vom inventaria tipurile de construcții pe care le avem în vedere, urmate de o scurtă trecere în revistă a interpretărilor date până în prezent (soluții de analiză mai mult sau mai puțin tradiționale). În partea a treia, vom pune în discuție interpretarea clasică, pe baza unor teste, vom pleda pentru o nouă analiză sintactică și semantică a acestor sintagme binominale.

1. Tipurile de structuri

Construcțiile pe care ne-am propus să le prezentăm reprezintă denumiri totale sau parțiale, structuri redactate sintactic prin două nominale: un substantiv comun, articulat definitiv (cel mai adesea) un nume propriu.

Pornind de la interpretarea lui G. Kleiber, M. Miron-Fulea² (2005: 185) realizează o clasificare a tipurilor de sintagme nominale de forma [Nc + art. hot] + Np. O primă categorie de sintagme este reprezentată de descrierile denominative; numele comun poate denota un titlu sau un rang: *domnul Popescu, papa Ioan Paul al II-lea, regina Maria, președintele Pompidou*, o profesie sau o funcție: *doctorul Antonescu, comisarul Modovan, poetul Coșbuc, sculptorul Brâncuși, inginerul Costache*, o relație de rudenie naturală sau socială: *bunicul Mihai, tanti Maria, mami a Anastasia, nașul Andrei*, o relație socială sau una personală: *vecinul Ilie, prietena Adina, colega Andreea, mentorul Călinescu, badea Ion, coana Geta*, o entitate geografică: *deșertul Sahara, fluviul Dunărea, continentul Europa, planeta Terra, lacul Bâlea, parcul Herăstrău*, o societate sau un organism: *firma Orange, clubul Dinamo, editura Humanitas*, un animal: *papagalul Coco, căelușul a Mura*.

Al doilea tip de sintagme relevant pentru analiza noastră este reprezentat de denumiri descriptive. Pe acestea le putem structura în mai multe categorii, în funcție de raporturile înregistrate între cei doi termeni: Np este realizator / inventator / descoperitor al lui Nc: *proiectul Delors, taxa Băscu, pactul Ribentrop-Molotov, motorul Otto, codul Morse, geanta Dior, scriitura Drăgulescu, pirueta Billman, strămtăoarea Magellan, boala Parkinson, suspensiile Monroe, cauciucurile Michelin*; Np este „subiectul” lui Nc: *anul Caragiale, procesul Dreyfuss, cazul Andreea Răducan, festivalul „Maria*

¹ Direcția de analiză deopotrivă mare parte din suportul bibliografic utilizat pentru realizarea acestui articol reprezintă sugeriile ale doamnei profesoare Gabriela Pan Dindelegan, pe care am simțit-o întotdeauna aproape, susținându-mi atent cariera și sprijinindu-mă cu mare drag în viața personală.

² M. Miron-Fulea (2005: 185) prezintă, pe lângă cele două tipuri de sintagme binominale mixte – descrierile denominative și denumiri descriptive – și un al treilea tip – calificările denominative, de tipul: *stilul Camil Petrescu*. Acestea din urmă „reprezintă expresia unei funcții pragmatice de forma: agent (autor/inventator/fabricant) rezultat (produs)”.

T nase”, Np este titlul sau denumirea lui Nc: *poemul „Luceafărul”, romanul „R scoala”, opera iunea „Furtun în deert”, liceul Tudor Vianu, blocul Eva, cartierul Militari.*

Un comportament special îl au sintagmele formate din substantive comune i, în locul numelor proprii, abrevieri, simboluri (*segmentul AB, punctul P, razele X*) sau numerale (*anul 1821, ora 12, secolul XX, tramvaiul 12*)³.

De asemenea, locul numelui propriu poate fi ocupat i de un nume comun f r determinant: *cuvântul mam, adjectivul btrân, conceptul câine, titlul rege* (cu primul nume metalingvistic sau metalogic), *luna mai, martor cheie, episod pilot* etc. De i diferite la nivel referențial, construcțiile rezultate cunosc o interpretare sintactică similară celor prezentate mai sus. Aceste tipare nu fac însuși obiectul articolului nostru; ne vom concentra atenția numai asupra structurilor cu nume propriu.

2. Interpretarea clasic

Raportul apozitiv a stat sub semnul controverselor interpretative, i în lingvistica românească, i în cea străină. În majoritatea abordărilor tradiționale, apozitia este tratată ca o unitate sintactică, „atribut substantival, indiferent de cazul termenului determinat sau acordat în caz cu acesta” (GLR, II, 1966: 128). V. Gușu Romalo (1973: 41-45) arată că relația apozitivă este un tip special de relație sintactică, de nondependență, termenii implică i realizând o echivalență referențială i sintactică.

Într-o altă perspectivă, raportul apozitiv este interpretat ca fiind de natură semantico-pragmatică. Cei doi termeni ai sintagmei: suportul (baza) i aportul (apozitia) apar într-un raport non-sintactic, argumentat, la nivelul expresiei, de poziție parantetică a apozitiei. Unul dintre susținătorii perspectivei semantice este I. Diaconescu (1986: 127-205), care distinge între două mari relații de combinare a cuvintelor în cadrul unui enunț: adordonarea (care reunește coordonarea i apozitionarea) i subordonarea. De asemenea, Irimia (2000: 510) definește relația de apozitie ca expresie sintactică a intersecției a două sau mai multe perspective semantice din care este interpretat, la un moment dat, aceeași realitate extralingvistică. O simplă detașare – susținută de Liana Pop⁴ – ar putea efectua o conversiune pragmatică, o transformare a unei funcții gramaticale în funcție discursivă, pragmatică (trad. n.).

Indiferent de modalitatea de abordare a apozitiei, în analiza clasică, numele proprii din sintagmele nominale [Nc + art. hot] + Np sunt considerate apozitii neizolate, „închise”, restrictive, diferite de cele propriu-zise, explicative. În această construcție a cunoscut controversă; GLR (II, 1966: 128) consideră sintagmele de tipul *fluviul Dunărea* drept „construcții similare cu apozitia, care depășesc sfera atributului”. Într-o altă analiză (Dimitriu, 1982: 348), cei doi termeni ai sintagmei avute în vedere sunt interpretați ca formând o singură unitate lexico-gramaticală, deci ca un cuvânt compus.

3. Interpretarea actuală

Direcția în care ne înscriem este cea din cercetările recente potrivit căreia apozitia este tratată ca fenomen discursiv⁵. „Între termenii construcției apozitive nu se dezvoltă o ierarhie sintactică, specifică relației de dependență; apozitia nu este atribut, nu reprezintă o funcție sintactică, nefiind legată sintactic, ci doar semantic de centrul sintagmei din care face parte. [...] Apozitia este un indice iconic al domeniului bazei, cu funcția generală de a predică proprietățile acesteia. [...] Echivalența discursivă a celor două secvențe lingvistice se realizează prin activarea unor posibilități semantice, virtual prezente în matricea termenului” (GALR, II, 2005: 619-620).

Scopul articolului de față nu este însuși să demonstrăm că apozitia nu reprezintă o funcție sintactică; urmim să arătăm că numele proprii din sintagmele nominale cu structura [Nc + art. hot.] + Np, interpretate adesea în termeni apozitivi, sunt singurele care cad sub incidența subordonării⁶, iar

³ Vezi I. Diaconescu (1986: 159) și D. Van de Velde (2001: 301)

⁴ L. Pop, 2001: 253

⁵ „Apoziția este plasată lângă antecedentul ei și este detașată de linia principală a frazei (în acest sens ea nu aparține deci cu adevărat frazei)”. (D. Maingueneau, 2005: 138, trad. n.)

⁶ „Construcțiile [...] nu au nimic apozitiv. Ele sunt totuși asimilate apozitiilor pentru singurul motiv că marchează o relație de identitate referențială între nume. [...] Ca și cum aceeași relație referențială nu s-ar putea realiza sub forme sintactice multiple și invers” (M. Riegel, J.-C. Pellat, R. Rioul, 1997: 188). Pentru considerații pe aceeași temă, vezi și GALR (II, 2005: 630-631): „structurile cu atribut categorial sunt construcții fals apozitive în care apare un determinativ obligatoriu, restrictiv semantic (restrânge extensiunea primului termen și servește la identificarea referențială a obiectului prezent în discurs” sau M. Miron Fulea (2005: 187): „din punct de vedere sintactic,

demersul nostru nu poate fi decât unul comparativ. Tipul apozitiv pe care îl folosim drept punct de reper este cel prototipic, ecuativ⁷, ca în exemplul: *Ioana, sora mea*. Vom analiza, a adar: (i) modelele referențiale diferite pe care le susțin cele două unități (apozitiv și atributul în cauză), (ii) comportamentul lor diferit în ceea ce privește posibilitatea omiterii din enunț, (iii) acordul în caz cu suportul sintagmei din care fac parte, (iv) intervertirea topicii la nivelul sintagmei binominale, (v) dislocarea sintagmelor și (vi) compatibilitatea unităților avute în vedere cu marcurile apozitive. Se creează, prin urmare, premisele analizei unei noi categorii de atribut, numită „categorial”, prin analogie cu adjectivele de tip categorial care funcționează similar.⁸

Modelul referențial al sintagmei

Apozitiv și atributul categorial fac apel la modalități diferite de identificare a referentului; acest fapt a fost relevat atât în studiile românești, cât și în cele din literatura străină de specialitate.⁹

Apozitiv și baza sau suportul său sunt coreferențiale; primul termen al sintagmei, baza, introduce un referent în discurs, iar apozitiv, pe pozitiv a doua, îl reia, îl dublează :

*Elena, adică sora mea, vecina ta, e dansatoare.
Mi-e dor de Brașov, orașul copilăriei mele.*

Atributul categorial presupune, conform celor două tipuri prezentate mai sus, alte variante de identificare referențială. Numele propriu denotă un referent individualizat, ceea ce explică prezența obligatorie a articolului definit cu care se combină numele comun. Adjectivalele sunt, prin urmare, identificatorii restrictive și permit selecția unui individ dintr-o anumită clasă¹⁰. Parafrazei acceptate, în mod curent, pentru o sintagmă ca *orașul Paris* – „orașul care este Paris” – D. Van de Velde (2001: 290), plecând de la analiza lui G. Kleiber asupra predicatelor de denumire, îi substituie o alta: „orașul al cărui nume este Paris”, tocmai pentru a sublinia că relația dintre cei doi termeni nu este una ecuativă, de identitate referențială, ci una de denumire. D. Maingueneau (2005:138) tratează, de asemenea, construcțiile de tipul: *pictorul Manet, Fratele Jules, orașul Paris* etc. ca pe niște structuri diferite de apozitive propriu-zise, detașate: „în aceste structuri, cele două GN asociate nu sunt în realitate pe același plan, nu este vorba despre combinarea a două unități autonome coreferente, ci un termen servește la caracterizarea celuilalt” (trad. n.).

considerăm, a adar, că descrierile denominative [*Nc + art.hot.*] + *Np* reprezintă un grup nominal în cadrul căruia numele propriu ocupă funcția sintactică de atribut și se află în relație de dependență unilaterală cu numele comun”.

⁷ Realizarea prototipică a apozitivului este cea nominală și cunoaște două tipuri cu trăsături sintactice și semantice diferite: apozitiv ecuativ (*Paul, un prieten al Mariei, a reușit să ne ajute.*) și apozitiv atributiv (*Vi-l prezintă prietenul meu, jurnalist.*); cf. GLR (II, 2005: 624)

⁸ Potrivit clasificărilor curente, se distinge, din punct de vedere semantic, între adjectivele calificative, care exprimă însușirile obiectelor (*student frumos și inteligent*) și cele categoriale (sau relaționale) care exprimă o relație între două substantive (*vin românesc, urs polar*); cf. GLR (I, 2005: 142)

⁹ Plecând de la o mai veche discuție a lui Tiktin, V. Hodi realizează o comparație între două sintagme: *domnița Ruxandra* și *domnița* (Ruxandra), *fiica* (lui Vasile Lupu) despre care considerăm că au comportamente inconfundabile, atât din punct de vedere noțional-semantic (referențial) cât și morfo-sintactic. „Luând în discuție aspectul referențial, vom constata – arată V. Hodi – că în primul exemplu, *domnița* – ca termen generic, cu sferă noțională largă – nu desemnează un referent (designatum) identic, confundabil cu cel al componentului sintactic *Ruxandra* – termen individual, ca nume propriu ce este, cu sfera restrânsă până la unicat – de unde rezultă „determinarea” semantică, adică a restrângerii de către subordonat (notă) a sferei semantice a regentului (noțiune). Este normal că determinarea, în eleasă, ca restrângere a sferei, nu poate veni decât de la notă (*Ruxandra*) spre noțiune (*domnița*), adică, în planul gramaticii și în termenii adecvați acesteia, de la atribut (*Ruxandra*) – care nu-i o realitate, ci o falsă apozitivă – spre regent (*domnița*). Această este situația tuturor îmbinărilor de cuvinte în care primul este un termen generic, comun (entopic, la termenii toponimi) iar cel lalt – substantiv, cel mai adesea propriu, desemnând individualități [...]: *bunicul Manole, fluviul Dunărea, munții Carpați, planeta Pământ, tutunul Matelot, opera iușea „Vipera”, romanul Ion, cuvântul pace, cheia sol* etc., ilustrări ale nonechivalenței noțional-semantice, ale nonidentității de referent. În exemplul al doilea, însă, – continuă V. Hodi – vom constata că *domnița* și *fiica* „acoperă” una și aceeași realitate; spunem în termenii semanticii că cele două cuvinte se referă la același referent; sferele lor noționale fiind egale, referentul – identic, determinarea este exclusivă. De aici „neatârănarea” semantică și logică, din care rezultă nesubordonarea sintactică a unui termen față de cel lalt. Putem afirma, deci, că aici avem de-a face cu termeni echivalenți din punct de vedere noțional-semantic sau mai exact referențial. Echivalența, desigur, doar în contextul dat”.

¹⁰ Cf. D. Van de Velde (2001: 297)

„Modelul referențial pus în joc de descrierile denominative – arată M. Miron-Fulea (2005: 182) - constă în descrierea referentului întregii sintagme nominale ca aparținând clasei denotate de numele comun, dar diferindu-se de toate celelalte ocurențe prin calitatea de a fi purtătorul numelui propriu. [...] Astfel, referentul sintagmei *pre edintele Iliescu* – arată mai departe autoarea – este prezentat ca verificând predicatul descriptiv *pre edinte* a cărui sferă extensională este restrânsă prin intermediul predicatului denominativ *Iliescu*”.

Denominațiile descriptive, al doilea tip de sintagme binominale, sunt denominații parțiale. Numele propriu este „împrumutat”, cu alte cuvinte, referentul său inițial nu aparține clasei denotate de numele comun. (M. Miron-Fulea, 2005: 182): *Delors nu este un proiect.; Bănescu nu este o taxă.*, spre deosebire de descrierile denominative: *Iliescu este un președinte*.

3.2. Caracterul facultativ al termenilor

În cadrul relației apozitive, atât baza, cât și apozitia pot fi, pe rând, omise; suprimarea succesivă a oricăreia dintre ele nu implică schimbări semnificative de sens (cu excepția pierderii inerente de informație):

Prietenă mea cea mai bună, Ana, mă însoțește peste tot.
Prietenă mea mă însoțește peste tot.
Ana mă însoțește peste tot.

Atributul categorial nu este o complinire suplimentară, facultativă, astfel că suprimarea sa antrenează „alterarea” sensului enunțului:

Ioana s-a întâlnit cu vecinul Mihai.
Ioana s-a întâlnit cu vecinul.

Cazul Andreei Răducan e în continuare de actualitate.
Cazul e în continuare de actualitate.

Enunțul nu este nongramatical, dar pentru a se putea recupera referentul este necesară o utilizare anaforică sau deictică a articolului hotărât al numelui comun „vecinul / cazul”. Articolul definit nu realizează însă o restrângere suficientă, echivalentă cu cea a numelui propriu.

Pe de altă parte, tergerea bazei, adică a numelui comun, este, în egală măsură, generatoare de confuzii:

Ioana s-a întâlnit cu Mihai.
Andreea Răducan e în continuare de actualitate.

În această situație, numele propriu identifică referentul, dar nu permite accesarea vreunei informații suplimentare despre acesta, fiind necesară decodarea completă a situației de comunicare pentru evitarea echivocului: (*actorul / prietenul / unchiul / vecinul*) Mihai; (*gimnasta / coala de gimnastic / ancheta / cazul*) Andreea Răducan.

3.3. Acordul apozitiei / atributului categorial cu suportul sintagmei

Apozitia este un constituent detașat cu rol descriptiv, acordat, în mod facultativ, în caz cu suportul său. Reiterarea informației cazuale și reluarea prepozițiilor nu sunt fenomene obligatorii:

Telefonul este al Adinei, colega mea.
Telefonul este al Adinei, al kolegei mele.

Am revăzut-o pe Anca, prietenă mea din copilărie.
Am revăzut-o pe Anca, pe prietenă mea din copilărie.

Spre deosebire de apozitie, atributul categorial se caracterizează prin lipsa acordului și prin intoleranța la prepozițiile suportului:

Fașada liceului Tudor Vianu a fost schimbată.

**Fa da liceului lui Tudor Vianu a fost schimbat .*

L-am întâlnit pe domnul Popescu.

**L-am întâlnit pe domnul pe Popescu.*

Dat fiind analiza clasic a structurii de fa ca atribut apozi ional¹¹ sau ca apozi ie,¹² au existat mai multe explica ii ale acestei probleme de acord în caz: fie un real, fie un fals Nominativ. Natura rela iei dintre cei doi termeni ai sintagmei nominale este, de asemenea, analizat diferit: subordonare marcat prin flexiune, iar atributul st în cazul Nominativ sau dependen ob inut printr-o simpl rela ie de aderen , iar forma de Nominativ este numai aparent¹³.

Analiza noastră sus ine interpretarea conform c reia numele propriu din sintagma [Nc + art. hot.] +Np este atribut categorial, distinct de orice tip de apozi ie. Forma substantivului propriu este, prin urmare, un nominativ „înghe at”, manifestare a raportului de dependen fa de cel lalt constituent al sintagmei:

Manualul apar ine editurii Humanitas.

**Manualul apar ine editurii lui Humanitas.*

A venit îmbr cat cu treningul Adidas.

**A venit îmbr cat cu treningul cu Adidas.*

Enun urile devin gramaticale numai cu schimbarea statutului atributului categorial în apozi ie ecuativ , a a cum o sugereaz i apari ia m rcilor formale – semnele grafice de deta are:

A venit îmbr cat cu treningul, cu Adidas.

Manualul apar ine editurii, lui Humanitas.

Prezen a virgulelor sus ine caracterul facultativ al apozi iei, al acestui comentariu suplimentar la un prim termen suficient, în contextul respectiv, pentru acoperirea i selectarea referentului unic. Este necesar contextul mai larg, lingvistic sau situa ional, care s permit descifrarea mesajului. Treningul în cauz este numai cel marca Adidas, la fel cum editura despre care se vorbe te poate fi numai Humanitas. Numele proprii au numai un rol de redenumire precis .

În cadrul construc iilor cu atribute categoriale, o parte dintre denomina iile descriptive cu nume propriu - individ, au un comportament sensibil diferit de descrierile denominative:

A venit rândul colec iei Versace.

A venit rândul colec iei lui Versace.

Se cunosc comentariile asupra efectului Pavlov.

Se cunosc comentariile asupra efectului lui Pavlov.

Dat fiind formula referen ial a sintagmelor de mai sus: Np este inventator sau autor al lui Nc, apare posibilitatea reconstituirii rela iei inerente de posesie în care într numele propriu: *codul(ui) (lui) Da Vinci, s riturii (lui) Dr gulescu*, (nu i **liceul(ui) lui Tudor Vianu, *romanul(ui) R scoalei*). Structura se schimb în acest caz, numele propriu devine referen ial i permite reluarea informa iei de caz a suportului.

3.4. Topica unit ilor

Fenomenul coreferen ialit ii discursive a termenilor dintr-o sintagm apozitiv are implica ii asupra intervertirii topicii. Suportul i apozi ia î i pot schimba rolurile între ele:

Ne-am rev zut dup o lung absen la târgul de carte, la Gaudeamus.

Ne-am rev zut dup o lung absen la Gaudeamus, la târgul de carte.

¹¹ Cf. GLR (II, 1966: 130)

¹² Într-o alt interpretare, I. Diaconescu (1986: 134) trateaz sintagma ca apozi ie i nu ca atribut: „în această pozi ie, se recunoa te formal un Nominativ, dar, din punct de vedere rela ional i func ional, apozi ia, fiind expresia unui raport nesintagmatic, se manifest în afara rela iilor de tip casual, care sunt rela ii sintagmatice, generatoare de func ii sintactice.

¹³ V. Hodi consider c atributul, întotdeauna subordonat exclusiv substantivului regent al sintagmei, întotdeauna st în cazul Nominativ, mai precis într-un fals Nominativ, de unde denumirea pe care a primit-o îmbinarea aceasta sintactic de fals apozi ie. Raportul de subordonare nu se exprim , a adar, prin flexiune, de vreme ce atributul nu st sub semnul regimului casual impus de regen i, ci prin aderen - arat autorul.

Dacă, în primul exemplu, numele propriu este o apozitie pe lângă numele comun, în cel de-al doilea, rolurile se schimbă; apozitia rămâne, în mod obligatoriu, pe poziția a doua a sintagmei, așa cum arată criteriul poziției determinate. Locutorul desemnează referentul în mod direct, prin numirea acestuia cu ajutorul numelui propriu, „Gaudeamus”, sau indirect, prin descrierea făcută de numele comun, „târgul de carte”.

Atributul categorial are, de asemenea, o poziție fixă, este postpus bazei, dar este imposibil o eventuală intervertire sau o schimbare de roluri între cei doi termeni ai sintagmei:

**Vodafone firma s-a extins mult.*

**Mihai regele a fost așteptat de mult timp la Brașov.*

**Nobel premiul a fost acordat unui fizician ceh.*

Enunțurile sunt acceptabile la limită numai prin schimbarea calității atributului categorial în apozitie. Această schimbare se corelează cu o apariție în poziție parantetică sau determinativă, marcată prin diverse semne grafice (virgulă, linii de pauză, paranteze):

? *Vodafone - firma - s-a extins mult.*

? *Mihai, regele, a fost așteptat de mult timp la Brașov.*

? *Nobel, premiul, a fost acordat unui fizician ceh.*

Prezența numelui propriu pe prima poziție, urmat de numele comun nedeterminativ, neizolat este posibilă numai în contexte contrastive, pentru dezambiguizarea unor omonimii, ca adăos pentru evitarea unor confuzii¹⁴:

Popescu profesorul, nu Popescu actorul, era implicat în accident.

David Copperfield iluzionistul, nu David Copperfield personajul lui Dickens era subiectul articolului.

Scrie la ziare despre N stase politicianul, și despre N stase sportivul în egală măsură.

Știa multe despre Caragiale, dar nu despre Caragiale colegiul, ci despre Caragiale scriitorul.

Profesorul a insistat în discursul său asupra marilor exemple: Carol Davila universitatea reprezintă imaginea lui Carol Davila medicul.

Prietenul meu e interesat de Snagov: nu de Snagov igrăria, ci de Snagov localitatea!

Reclama la Unirea (Unirea coniacul, nu Unirea magazinul) a generat discuții aprinse la CNA.

Contexte similare se înregistrează pentru numeroase nume proprii binecunoscute (numele unor personalități sau nume geografice vechi) care au ajuns să denumească realități actuale: *Mamaia* (stațiunea de pe litoralul românesc și festivalul de muzică ușoară), *ASIA* (continentul și grupul muzical), *Maria Tănase* (cântărea de muzică populară și festivalul folcloric), *Borseac* (localitatea și marca de apă minerală) etc.

3.5. Dislocarea sintagmelor

Sintagmele apozitive pot fi dislocate. Între cei doi termeni, adică între suport și apozitie, pot fi inserate alte componente ale enunțului, fără să producă degenerări sintactice sau semantice:

*Abia aștept să o văd **pe fetița** ta, despre care mi-ai vorbit atâta, **pe Ioana**.*

*Voi cumpăra **un cadou** pentru aniversarea Anei, mâine, **o carte**.*

*Am rămas **Parisul** singur, acum două zile, **ora** ul deziluziilor sale.*

Atributul categorial nu poate fi separat de suportul său, ceea ce explică numele de apozitie „închisă”, prin care era calificată structura în modelul tradițional¹⁵:

Cartierul în care locuiesc **Militari este destul de aglomerat.*

Alfabetul învățat atât de repede **Braille îi era acum extrem de util.*

Enunțurile sunt legitime numai de prezența pauzelor, marcate prin virgule, care determină numele proprii de restul componentelor discursive, în acest demers antrenează schimbarea statutului atributului categorial în apozitie:

Cartierul în care locuiesc, Militari, este destul de aglomerat.

Alfabetul învățat atât de repede, Braille, îi era acum extrem de util.

3.6. Toleranța la marci apozitive

În anumite ocurențe, apozitiile pot fi însoțite de apozeme¹⁶:

¹⁴ Cf. GALR (II, 2005: 631), M. Miron-Fulea (2005: 188)

¹⁵ I. Diaconescu (1986: 140) îl citează pe L. Bloomfield, care numește acest tip „apozitie închisă”, datorită faptului că între bază și apozitie nu poate fi introdus un alt termen fără să afecteze legătura.

¹⁶ Apozitia poate fi însoțită de o serie de marci lexico-semantice (apozeme, adică adverbe cu funcție metalingvistică), prozodie (intonatie joasă, accent independent) și grafice. „Reluările, reformulările succesive sunt

Am ales pe cineva care să participe la competiție, și anume pe Anda.

Acesta este câștigătorul, adică Mihai, adică fratele meu.

Am o problemă, mai bine zis o dilemă.

În absența acestor unități metalingvistice de „returare” sau de redenumire a conținutului suportului, apozitiile sunt detașate oricum prin alte semne grafice: virgulă, două puncte, linii de pauză, care subliniază statutul lor parantetic, facultativ:

Au venit cu toții: prietenii, colegii, rudele, și îmi fie aproape.

„Spuma zilelor”, cartea lui Boris Vian, mi s-a părut deosebit.

Avea o problemă cu Ana – cea care îi fusese mereu rival.

Atributele categoriale sunt incompatibile cu marcurile apozitive, fie ele metalingvistice sau grafice:

**Cabinetul adică Tăriceanu se află în stare de alert.*

**Generația mai bine zisă Pro reacționează întotdeauna foarte prompt.*

**Primarul anume Videanu promite un oraș mai curat.*

4. Concluzii

Am încercat să arătăm, în articolul de față, cum un constituent considerat frecvent drept apozitiile are, în realitate, proprietățile unui tip special de atribut. Luând ca punct de plecare o idee deja exprimată, dar destul de aluzivă (în multe alte lucrări, mai ales în cele foarte recente din lingvistica românească), am aprofundat analiza sintagmei din care face parte acest atribut.

Deși au o structură similară, construcțiile cu apozitiile și cele cu atribute categoriale, pe care le-am analizat comparativ, sunt, în realitate, foarte diferite, atât la nivel semantico-referențial, cât și la nivel sintactic. Acest fapt este relevat de testele pe care le-am propus: decupajul referențial, posibilitatea schimbării topicii termenilor și a dislocării lor, caracterul facultativ ori compatibilitatea cu marcurile apozitive. De asemenea, relațiile care se stabilesc între termenii sintagmelor sunt, în mod evident, diferite: de natură semantică sau discursivă, în cazul apozitiilor propriu-zise, și de natură sintactică pentru atribute. Relația sintactică pe care o angajează atributul categorial este una de subordonare față de suport, idee susținută și de testul acordului în caz.

Considerăm, prin urmare, că atributul categorial poate fi încadrat în rândul celorlalte tipuri de atribute existente și că este mai oportun revizuirea etichetelor de apozitiile „închise” sau neizolate prin care era frecvent calificat în cercetările anterioare.

Referințe bibliografice

- Combettes, B., 2000, „L'apposition comme unité textuelle et constituant phrastique: approche diachronique”, în *Langue française*, 125, pp. 90–105.
- Diaconescu, I., 1989, *Probleme de sintaxă a limbii române*, București, Editura științifică și Enciclopedică, pp. 127–207.
- Forsgren, M., 2000, „Apposition, attribut, épithète; même combat prédicatif?”, în *Langue française*, 125, pp. 30–45.
- Gușu-Romalo, V., 1973, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică, pp. 43–61.
- Hodi, V., 1990, *Apoziția și propoziția apozitivă*, București, Editura științifică.
- Irimia, D., 2000, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, pp. 509–518.
- Maingueneau, D., 1994, *Syntaxe du français*, Paris, Hachette (ediția a II-a: 1999).
- Miron-Fulea, M., 2005, *Numele proprii. Interfața semantică-sintactică*, București, Editura Universității din București.
- Neveu, F., 2000, „Quelle syntaxe pour l'apposition? Les types d'appariement des appositions frontales et la continuité référentielle”, în *Langue française*, 125, pp. 106–124.
- Noailly, M., 2000, „Apposition, coordination, reformulation dans les suites de deux GN juxtaposées”, în *Langue française*, 125, pp. 46–59.
- Picabia, L., 1991, „Article zéro et structures apposées”, în *Langages*, 102, pp. 88–102.
- Picabia, L., 2000, „Appositions nominales et déterminant zéro: le cas des appositions frontales”, în *Langue française*, 125, pp. 71–89.

în elese ca rectificând ceea ce le preced sau substituindu-se acestora, ca o mai bună aproximare a ceea ce e de spus”. (GALR, II, 2005: 623)

- Pop, L., 2001, „Le détachement dans le groupe nominal: l’hypothèse de la conversion pragmatique”, în *Le syntagme nominal: syntaxe et sémantique*, Artois Presses Université, pp. 253-272.
- Riegel, M., J.-C. Pellat, R. Rioul, 1994, *Grammaire méthodique du français*, Paris, Presses Universitaires de France (edi ia a III-a: 1997).
- Van de Velde, D., 2001, „Les structures nominales dénominatives”, în *Le syntagme nominal: syntaxe et sémantique*, Artois Presses Université, pp. 289-311.
- Gramatica limbii române, 2005, Bucure ti, Editura Academiei Române.
- Gramatica limbii române, 1966, Bucure ti, Editura Academiei.